

Sklada się ona z czterech zasadniczych części. Pierwsza jej część to zeszyt wprowadzający w całościowy układ pracy, w którym na zaledwie 88 stronach autorzy wyjaśniają poszczególne tablice, jakie w swej pracy zamieścili.

Część druga to pewien przegląd chronologiczny historii Izraela. Na 6 tablicach autorzy ukazują historię Narodu Wybranego w czterech okresach: okres I obejmuje lata 1551—1012 przed Chr., okres II lata 1012—570 przed Chr., okres III lata 580—200 przed Chr. oraz okres IV lata 200 przed Chr. do ok. 150 po Chr. Rozwój historyczny Izraela ukazany tu zostaje w zestawieniu sygnotycznym z historią Mezopotamii, Egiptu, Macedonii, Persji, Grecji, Syrii i Rzymu.

W części trzeciej mamy aż 20 przeglądowych tablic zarówno historycznych jak również genealogicznych. Znajdujemy tu zatem m. in.: epoki kulturowe Palestyny (tablica 1); genealogie na podstawie Rdz 10: 11, 20—32; 22, 20—24 (tablice: 2—3); potomkowie Abrahama (tablica 5); wielcy i mali sędziowie izraelscy (tablica 6); drzewo genealogiczne Saula (tablica 8); początki czasów królewskich monarchii (tablica 9); rodzina Dawida (tablica 10); drzewo genealogiczne Dawida i Salomona (tablica 11); dynastia Dawida (tablica 12); północne królestwo Izraela (926—721 przed Chr.) (tablica 14); Hasmonejczycy (tablica 18); rodzina Heroda (tablica 19) oraz prowincje imperium rzymskiego (tablica 20).

Czwarta część zawiera 10 map. Są to geograficzne szkice Palestyny wraz z układem państw ościennych za czasów biblijnych ST. Mamy tu zatem: Starożytny Wschód w II i I tysiącleciu przed Chr. (mapa 1 i 2); geograficzne regiony Palestyny (mapa 3); Palestyna po okresie imigracji Izraelitów (mapa 4); świat za czasów Dawida (mapa 5); prowincje i wasale Asyrii w Palestynie (mapa 6); okres administracji perskiej w Palestynie (mapa 7); Palestyna za czasów Hasmoneuszów (mapa 8); Palestyna za czasów Jezusa (mapa 9) oraz imperium rzymskie za czasów Augusta aż do ok. 150 r. po Chr. (mapa 10).

Kraków

KS. DOMINIK TOMCZYK SCH. P.

PETER DSCHULNIGG, *Sprache, Redaktion und Intention des Markus-Evangeliums. Eigentümlichkeiten der Sprache des Markus-Evangeliums und ihre Bedeutung für die Redaktionskritik* (Stuttgarter Biblische Beiträge, 11), Stuttgart 1984, Verlag Katholisches Bibelwerk, ss. XVI+771.

Jest to dysertacja doktorska P. Dschulnigga, asystenta Wydziału Teologicznego w Lucernie, będąca wynikiem jego długoletnich studiów nad Mk. Początkowo autor zamierzał pisać na temat: Jezus i świątynia u Mk. Kiedy jednak przystąpił do oddzielania tradycji od redakcji, stwierdził, że dotychczas stosowane kryteria w krytyce redakcji i tradycji są niewystarczające, wobec czego należy szukać nowych w oparciu o język Mk. Prowadzone w tym kierunku badania rozrosły się w obszerną monografię o języku, redakcji oraz zamierzeniach redaktora drugiej ewangelii.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia. We wstępie (s. 1—9) autor przedstawia historię swojej dysertacji, podaje jej krótkie streszczenie oraz określa cele.

W pierwszym rozdziale (s. 10—72) P. Dschulnigg omawia chronologicznie sześć zasadniczych opracowań na temat języka Mk, jakie ukazały się w XX w.: J. C. Hawkinsa, C. H. Turnera, M. Zerwicka, J. G. Doudny, F. Neiryneka, E. Pryke'a. Omówienie badań tych uczonych jest bardzo zwięzłe i rzeczowe. Po każdym z nich następuje ocena krytyczna na tle wyników badań P. Dschulnigga nad językiem Mk.

Drugi rozdział (s. 73—257) prezentuje wyniki własnych badań P. Dschulnigga nad charakterystycznymi cechami języka i stylu Mk. Badania te prowadzi on metodą statystyczną, przyjmując jako cechę charakteryzującą język Mk te słowa, zwroty i połączenia, które w drugiej ewangelii zachodzą częściej niż w pozostałych księgach NT lub we współczesnej literaturze pozabiblijnej. Autor zebrał właściwości językowe Mk, uzasadnia ich wybór i klasyfikuje je na trzy grupy w zależności od stopnia, w jakim stanowią one cechę wyróżniającą język drugiej ewangelii. Listę 270 takich właściwości językowych uzupełnia wykazem fenomenów językowych Mk, które pomimo kryteriów statystycznych nie stanowią właściwości języka drugiej ewangelii z innych powodów. Cennym uzupełnieniem tego rozdziału jest cyfrowe zestawienie cech języka Mk w poszczególnych rozdziałach i wierszach drugiej ewangelii (s. 241—257).

Treść trzeciego rozdziału stanowią wnioski z badań przeprowadzonych w poprzednim rozdziale (s. 259—410). Na podstawie właściwości językowych Mk P. Dschulnigg wnosi, że w całej drugiej ewangelii jest zauważalny duży wpływ redaktora, co utrudnia oddzielenie tradycji od redakcji (s. 269—273). Autor próbuje również określić źródło przedmarkowe. Z kolei stara się on wykorzystać swoje badania językowe do ustalenia autora i miejsca powstania drugiej ewangelii. Stwierdza więc, że ewangelia Mk wskazuje na redaktora, którego językiem ojczystym był język semicki, chociaż nie wyklucza, iż mógł to być również Izraelita ze środowiska hellenistycznego, który przez dłuższy czas przebywał w Palestynie (s. 275). Kryteria językowe potwierdzają również tradycyjny pogląd, że miejscem powstania Mk był Rzym (s. 283). Język Mk — zdaniem P. Dschulnigga — wyznacza następnie granice krytyki literackiej (s. 284—292) oraz krytyki redakcji (s. 293—298).

Rozdział czwarty przedstawia historię przeprowadzonych w XX w. badań nad koncepcją i celami Mk (s. 411—584). Autor omawia dwunastu — jego zdaniem najważniejszych — egzegetów. Każde omówienie kończy dobra, krytyczna ocena.

W zakończeniu (s. 585—620) P. Dschulnigg streszcza swoją dysertację oraz podsumowuje wyniki przeprowadzonych badań. Badania autora wykazały jedność oraz integralność Ewangelii Mk, jej misyjne przeznaczenie oraz chrystocentryczną orientację. Bezpośrednim celem redaktora Mk było obudzenie i umocnienie wiary w Jezusa jako Mesjasza i Syna Bożego oraz zaakcentowanie głoszonego przez Jezusa królestwa Bożego. Wiara w Chrystusa była w środowisku Mk problemem bardzo aktualnym i egzystencjalnym. Domagała się nieustannej weryfikacji i nowego wyznania w konfrontacji z prześladowaniami i cierpieniami, jakie stały się już udziałem uczniów Jezusa (s. 618).

Zasadniczym novum pracy P. Dschulnigga jest wprowadzenie w szerokim zakresie metody krytyki języka (Sprachkritik) do badań nad ewangeliami oraz zakwestionowanie dotychczasowych metod, czasami bezkrytycznie stosowanych przez egzegetów (s. 589). W dziedzinie badań nad fenomenem języka drugiej ewangelii jest to niewątpliwie monografia najobszerniejsza i pomimo drobnych niedociągnięć bardzo solidnie opracowana. Wydaje się, że przez dłuższy czas będzie ona podstawowym dziełem w badaniach nad Mk. Książka jest raczej przeznaczona dla specjalistów i może stanowić wzór w ewentualnych badaniach językowych nad pozostałymi ewangeliami.